

Metodika pre odchov a skúšky vlastnej úžitkovosti býkov mäsových plemien hovädzieho dobytká na OPB

1. Všeobecné ustanovenia

Odchov mladých plemenných býkov mäsových plemien hovädzieho dobytká je zameraný na to, aby do plemenitby boli vyberaní jedinci, ktorí svojim genotypom a fenotypom prispievajú k zvyšovaniu kvality populácie daného plemena. Býky zaradené do plemenitby musia byť nad úrovňou aktuálnej populácie v rozhodujúcich parametroch.

Podmienky zaradenia býkov do odchovu, priebeh odchovu a kritériá výberu do plemenitby stanovuje **Zväz chovateľov mäsového dobytká (ZCHMD)** v súlade s:

- platným šľachtiteľským programom príslušného plemena (ŠP),
- všeobecne záväznými právnymi predpismi,
- zásadami objektívnosti a nediskriminácie (žiadna skupina nemôže byť znevýhodnená).

Odchovom sa rozumie obdobie od odstavu teliat až po výber býkov do plemenitby. Jeho cieľom je vytvoriť čo najobjektívnejšie podmienky pre komplexné posúdenie zvierat. Táto metodika sa vzťahuje na býčkov narodených v SR; na základe rozhodnutia ZCHMD možno rovnako odchovávať aj jedince narodené mimo územia SR.

Kontrola plnenia podmienok odchovu vyplýva zo zákona o šľachtení a plemenitbe v platnom znení a zo schválených šľachtiteľských programov príslušných plemien. Odchov prebieha na špecializovanom atestačnom zariadení – **odchovni plemenných býkov (OPB)**.

2. Výber býkov do odchovu a začatie odchovu na OPB

Býčky sa zaraďujú do odchovu turnusovým spôsobom podľa nižšie uvedenej schémy:

Tabuľka turnusov – výber býkov do testu (na OPB)

Dátum narodenia býka	Uzavierka prihlášok a Začiatok prípravného obdobia	Začiatok testu (± 7 dní)	Koniec testu (120 dní)	Základný výber
október – december minulého roka	31.8. bežného roka	1.10. bežného roka	31.1. nasledujúceho roka	najmenej 5 dní po skončení testu
január – marec bežného roka	31.10. bežného roka	31.10. bežného roka	31.3. nasledujúceho roka	najmenej 5 dní po skončení testu
apríl – jún bežného roka	31.12. bežného roka	31.1. nasledujúceho roka	31.5. nasledujúceho roka	najmenej 5 dní po skončení testu
júl – september bežného roka	30.4. nasledujúceho roka	31.5. nasledujúceho roka	30.9. nasledujúceho roka	najmenej 5 dní po skončení testu

Odchov je formálne začatý v deň začatia prípravného obdobia. **Býky prihlásené po termíne uzávierky prihlášok nebudú zaradené do odchovu a zároveň nepripustené na ZV.** Najneskôr v tento deň musí zviera spĺňať všetky podmienky stanovené ŠP príslušného plemena.

Predovšetkým:

- musí spĺňať **hmotnostné limity** ,
- hmotnosti musia byť zistené **pred odstavom** na chove ,
- najneskôr do konca testu musí mať býček **overený pôvod**; vzorka na stanovenie pôvodu musí byť odoslaná **najneskôr pred začatím testu** do akreditovaného laboratória,
- odporúča sa, aby mali býky pred začiatkom testu zavedený **nosný krúžok**,
- býky musia byť vyšetrené na IBR , BVD , p-TBC , bluetongue .

Po zaslaní prihlášky je OPB účtovaný zálohový poplatok za základný výber býka podľa sadzovníka ZCHMD.

Prihláška je platná až po úhrade faktúry.

V prípade, že poplatok nie je uhradený v stanovenej lehote, ZCHMD býka z odchovu vyradí alebo neuskutoční jeho výber. V prípade stiahnutia prihlášky zo strany OPB za základný výber býka je daný zálohový poplatok nevratný.

3. Všeobecné podmienky odchovu na OPB

OPB je špecializované zariadenie, ktoré sa riadi touto metodikou a pravidlami ŠP príslušného plemena. Odchov býva spoločný pre býkov od rôznych chovateľov, preto musia byť podmienky jednotné a objektívne.

Povinnosti OPB

- Vedie evidenciu všetkých býkov zaradených do odchovu.
- Vedie evidenciu zdravotného stavu (ošetrenia, liečby, vakcinácie).
- Najneskôr v deň začatia prípravného obdobia poskytne ZCHMD zoznam naskladnených býkov.
- Pred začiatkom prípravného obdobia vytvára **skupiny býčkov** podľa hmotnosti a veku
 - V jednej skupine nesmú byť bezrohé (resp. odrohované) býky s rohatými.
 - Jedna skupina môže obsahovať max. **6 býkov**.
 - Zloženie skupiny sa počas testu **nesmie meniť**.

Ustajnenie a welfare

Musí zodpovedať platnej legislatíve (mikroklima, technológie, bezpečnosť, hygiena, manipulácia so zvieratami).

Vyradenie zvierat'a

Býk môže byť vyradený pred skončením testu len z vážnych dôvodov (najmä veterinárnych).

Vyradenie sa dokladuje písomným vyjadrením OPB.

Výživa

- Býky sú kŕmené s cieľom zabezpečiť optimálny rast a objektívne posúdenie rastovej schopnosti.
- Kŕmenie je **skupinové** a rovnaké pre všetkých členov skupiny.
- Kŕmna dávka musí byť vyvážená (preferované TMR).
- OPB musí viesť evidenciu **analýz krmív**, živinového zloženia kŕmnych dávok použitých počas testu.

Obdobie odchovu

a) Prípravné obdobie

Min. 30 dní.

Slúži na adaptáciu býkov a vykonanie veterinárnych úkonov.

b) Test vlastnej úžitkovosti

Trvá **120 dní**.

Skupiny sa počas testu **nemajú meniť**, ani ich ustajnenie v stajni.

c) Obdobie po skončení testu

Príprava býkov na základný výber (ošetrenie paznechtov, manipulácia, zdravotné úkony).

Zisťovanie úžitkových vlastností počas odchovu

Hmotnosť

- 365 dní a pred ZV - meria sa za povinnej účasti pracovníka PSSR na certifikovaných váhach s presnosťou na 1 kg.
- Býky sa vážia spravidla v rovnakom čase po nakŕmení a dohode s OPB.

Váženia:

1. **Začiatok prípravného obdobia** – nepoužíva sa na výpočty.
2. **Začiatok testu** – aktuálna hmotnosť slúži na selekciu (min. 4 body, ak ŠP neurčí inak).
3. **Koniec testu** – používa sa pre bodový výpočet hmotnosti na ZV

Výška v kríži

- 365 dní a pred ZV - meria sa za povinnej účasti pracovníka PSSR certifikovanou holovou mierou.
- Hodnota z konca testu je použitá pre výpočet bodov za veľkosť

Obvod miešku

- odporúča sa merať, ideálne spolu s vyšetrením spermogramu.

Hodnotenie exteriéru

- Prebieha pri základnom výbere podľa „Metodiky popisu a hodnotenia zovňajšku“.

RPK môžu určiť aj ďalšie sledované ukazovatele.

V odôvodnených prípadoch môže majiteľ požiadať v deň ZV o opakované meranie.

4. Základné výbery plemenných býkov (ZV)

Cieľom ZV je posúdenie vhodnosti býka pre plemenitbu. Posudzujú sa:

- výsledky testu úžitkovosti,
- hodnotenie exteriéru (vrátane chýb),
- ovládateľnosť,
- súlad so štandardom plemena (ŠP).

Formy výsledku ZV

- vybraný,
- vybraný pre prirodzenú plemenitbu,
- vybraný pre prirodzenú plemenitbu a insemináciu,
- odročený,
- vyradený.

ZV sa vykonáva v jednotných podmienkach (typicky 8 × 5 m, pevná podlaha s minimálnou podstielkou), ktoré umožňujú objektívne hodnotenie:

Predvádzanie býkov:

- na vodiacej tyči,
- na ohlávke,
- na voľno (za účasti majiteľa alebo ošetrovateľa).

Ak nie sú vytvorené vhodné podmienky na riadne hodnotenie, má inšpektor alebo komisia právo hodnotenie odmietnuť – výsledkom je **odročenie**.

O ZV sa vyhotovuje **Výberový protokol**, ktorý obsahuje všetky hodnotené znaky, exteriérové vady a štátny register (ak je známy).

ZV je verejný a termíny musia byť zverejnené minimálne 30 dní vopred. Odporúča sa OPB v spolupráci so ZCHMD vyhotoviť **katalóg býkov**, ktorý je verejný a dostupný v deň výberu.

Organizácia a komisia

- ZV vykonáva kvalifikovaná výberová komisia 2 členov.
- Väčšina členov musí byť pracovníkmi ZCHMD.
- Mená inšpektorov musia byť zverejnené pred ZV.

Odvolanie

Možnosť odvolať sa proti výsledku ZV sa riadi platným **Reklamačným poriadkom pre základné výbery plemenných býkov**.

Hlavné selekčné kritériá

Dôvody vyradenia pred ZV (koniec testu / odchovu):

- nesplnenie minimálnej hmotnosti v 365 dňoch podľa plemena,
- hodnotenie výšky v kríži 1–3 body (ak RPK neurčí inak),
- bodové hodnotenie aktuálnej hmotnosti 1–3 body (ak RPK neurčí inak),
- rozhodnutie majiteľa o vyradení,
- zdravotné dôvody (napr. displázia semenníkov, úraz...).
- celkové výsledky testu úžitkovosti.

Dôvody vyradenia pri ZV:

- hodnotenie subjektívnych znakov exteriéru menej ako 4 body,
- závažné chyby exteriéru,
- rabiátnosť pri predvádzaní.

Dôvody odročenia:

- zdravotné problémy, ktoré neumožňujú objektívne hodnotenie,
- nepredvedenie býka na ZV (temperament býka),
- rozhodnutie majiteľa bez povinnosti udania dôvodu.